

Bag massemedie- produktionen

– *Forhandlinger om vidensformer
og ekspertise*

Ursula Plesner

MA i sociologi.

MA i sociologi, New School for Social Research,
New York, og Cand. comm., Roskilde Universitet

@ uplesner@ruc.dk

W <http://www.ruc.dk/~uplesner>

Ursula Plesner er MA i sociologi, New School for Social Research, New York, og Cand. comm., Roskilde Universitet. Siden 2006 har hun arbejdet som Ph.D.-studerende ved Institut for Kommunikation, Virksomhed og Informationsteknologier, Roskilde Universitet, med et projekt om kommunikation af videnskabelig viden via massemedierne

Abstract

Studier af forskningskommunikation i massemedierne er i høj grad præget af en forskelstænkning, som konstruerer forskere som langsomme og abstrakte, journalister som hurtige og overfladiske, og italesætter medierne og universitetet som styret af helt forskellige logikker. Forskere fremstilles som leverandører af viden og journalister som oversættere. Denne artikel argumenterer for, at Aktør-Netværk-Teori kan bidrage til at belyse andre aspekter af massemediering af forskning, herunder det

ustabile ved viden, det ustabile ved positioner, samt forskeres egne oversættelser af deres viden. Artiklen argumenterer for, at vi ikke blot interesserer os for medieprodukter, men også for de relationer der etableres og de forhandlinger der finder sted omkring massemediering af forskning.

Over årene har der udviklet sig en klagesang omkring forskellene mellem videnskabsfolk og journalister [...] Listen over forskelle, som især handler om professionelle standarder, ser således ud: videnskabsfolk værdsætter avanceret viden; teknisk sprog; næsten fuldkommen sikkerhed; og kvantitativ, komplet og smal information. De er specialister; teoretiske, det vil sige de sætter pris på viden for videns egen skyld; de akkumulerer og er derfor langsomme; objektive, selvom dette på det seneste er blevet anfægtet; orienteret bagud i tid; og ikke ude efter opmærksomhed. [...] Journalister, på den anden side, værdsætter diffus viden; enkelt sprog, indikatorer; og kvalitativ, ufuldstændig og alligevel omfattende information. De er tilbøjelige til at være generalister; anvendelsesorienterede, det vil sige de fokuserer på, hvad der er relevant for samfundet, [de er] ikke-akkumulerende og meget hurtige (Valenti, 1999: 174)¹

Hvis man beskæftiger sig med forskningskommunikation i massemedierne, har man givetvis stiftet bekendtskab med forskelstænkningen, som Joan Valenti beskriver i citatet ovenfor. Både studier af – og anekdoter om – forskningskommunikation i massemedierne bidrager til at konstruere forskere som langsomme og abstrakte, journalister som hurtige og overfladiske, og til at italesætte medierne og universitetet som styret af helt forskellige logikker. I sådanne fortællinger portrætteres forskeren ofte som leverandør af viden og journalisten som oversætter af et abstrakt, svært tilgængeligt sprog. Denne artikel søger ikke at tilbagevise, at dette er en del af sandheden om forskningskommunikation i massemedierne, men derimod at vise, hvad massemediering af forskning *også* kan være, nemlig præget af forhandlinger om vidensbud og ustabile positioner. Artiklen argumenterer for, at et fokus på *relationerne* og *forhandlingerne* om massemediering af forskning kan supplere den eksisterende forskning med en anden type observationer og konklusioner end de ovenfor skitserede. Ud fra et aktør-netværks perspektiv viser artiklen, hvordan vidensobjekter ikke er det samme i forskellige situationer, hvordan forskeren indgår i forskellige aktør-netværk, som skaber forskellige virkeligheder, og hvordan positioner i massemediering af forskning er relationelle.

Aktør-Netværk-Teori (ANT) er et videnssociologisk perspektiv, der anskuer vidensproduktion som kollektive forhandlinger. Med inspiration fra dette perspektiv beskriver jeg i det følgende nogle af de forhandlinger

¹ Min oversættelse (ligesom oversættelserne fra de øvrige engelsksprogede værker)

om viden og ekspertise, der finder sted i konkrete medietekster og i de produktions/kommunikationsprocesser, der ligger bag dem eller omkring dem. Jeg præsenterer tre ret forskellige empiriske eksempler, som på hver deres måde siger noget om, hvad der foregår, når vidensobjekter og positioner skabes og forhandles i massemedieringen af forskning. Mit første eksempel viser, hvordan forskningsbaseret viden fremføres på forskellige måder (f.eks. som 'ren' viden eller politisk intervention) i forskellige sammenhænge af den samme forsker. Det næste eksempel viser, hvordan akademiske tekster og udsagn ikke bare bliver transformeret af journalister, men også af de forskere der står bag dem. Det sidste eksempel handler om en professor, som positionerer sig i et fællesskab med det politiske system og medieverdenen, i opposition til sine kolleger på universitetet. Hans position i medielandskabet er imidlertid ganske kompleks, fordi han i visse situationer fungerer som en kompetent ekspertkommentator i nyhedshistorier og i andre situationer som kontroversiel, efter sigende inkompetent, politisk motiveret forsker. Tilsammen viser eksemplerne, at ANT på én gang kan bidrage til et fokus på det ustabile ved vidensobjekter, det ustabile ved positioner og det uforudsigelige ved praksisser og relationer – samtidig med at det søger at indfange de konstruktionsprocesser, der skaber stabilitet.

Eksemplerne stammer fra et forskningsprojekt, hvor jeg har analyseret medietekster med et samfundsvidenskabeligt indhold som 'spor efter forbindelser' mellem forskellige typer aktører. Jeg har undersøgt, hvordan mennesker, kommunikationsteknologier, videnskabelige artikler, personlige kontakter, eksempler, narrativer, nyhedskriterier, osv. har dannet forbindelser, som resulterer i disse medietekster. Mit empiriske materiale består – ud over medieteksterne – primært af interviews med forskere, redaktører og journalister, som har været involveret i at skabe teksterne. Det er en central pointe at analysere et heterogent materiale, således at resultatet hverken bliver en analyse af medietekster (som kunne forholde sig til bias eller identificere medierepræsentationer), eller interviews med enkelte typer af aktører (hvilket kunne resultere i et fokus på professionelle identiteter) eller observationer (som ville være begrænset i tid og rum). Med inspiration fra ANT tager studiet analytisk udgangspunkt i aktørernes erfaringer og kategoriseringer, og sætter ord på, hvad det er for elementer, der er centrale i deres praksis. Ved at følge de forbindelser, som teksten og de menneskelige aktører har udpeget for mig, har jeg forsøgt at forholde mig åbent til hvilke kategorier og forbindelser, der voksede ud af materialet. Denne tilgang til massemediering af forskning indebærer et opgør med 1) essentialistiske kategoriseringer ('journalisten er hurtig, mens forskeren er langsom...'), 2) mekanismer som forklaringsrammer ('mediernes logik betyder...'), samt 3) universelle udsagn ('det er et demokratisk problem, at massemedierne fremstiller...'). Hvis demokrati optræder i mine analyser, er det fordi aktørerne bringer

det på banen. Og hvis 'mediernes logik' optræder, bliver det analyseret som en aktant, dvs. som noget aktørerne anser for styrende for deres praksisser – ikke som en objektivt eksisterende mekanisme.

Ambitionen med at vise det ikke-essentielle ved positioner i massemediering af forskning lægger sig i forlængelse af de seneste udviklinger i PUS-traditionen (Public Understanding of Science), hvor man i stadig højere grad lægger afstand til transmissionsforståelser af kommunikation og underskudsmodeller i begrebsliggørelsen af forholdet mellem forskere og lægfolk. For eksempel har Irwin og Michael (2003: 143) designet et begreb som 'ethno-epistemic assemblages' for at beskrive "de komplekse måder hvorpå offentligheden og videnskaben (nogle gange på samme tid) bliver adskilt og sammenblandet, allierede og modstandere" (Michael and Brown, 2005: 50). Jeg mener, at denne type fokus i studier af forskningskommunikation kan bidrage til en nuanceret forståelse af professionelle praksisser og identiteter, blandt andet ved at vise at f.eks. 'forskere', 'journalister' og 'PR-folk' ikke blot er forskellige størrelser som styres af forskellige rationaliteter. 'Ethno-epistemic assemblages' peger dels på den situerede ('ethno') karakter, som vidensproduktion og -forhandling ('epistemic') har. Dels peger det på, at der indgår en mængde forskellige aktører og ressourcer ('assemblages') når viden bliver konstrueret og forhandlet. En følge af et sådant begreb er en analytisk ambition om at kigge på specifikke situationer i forskningskommunikation, og se hvem og hvad der indgår i vidensproduktion og -forhandlinger.

I forhold til den danske forskning i forskningskommunikation i massemedierne resulterer en sådan tilgang – som vi skal se – i en anden type fokus end mere demokratiteoretiske, normativt drevne perspektiver på forskningskommunikation. Sidstnævnte opererer med skarpe skel mellem f.eks. videnskab og 'den mediemæssige praksis' og afgrænser sig eksplicit fra at undersøge komplekse samspil mellem forskelligartede aktører (Kristiansen, 2007: 55). Et demokratiteoretisk udgangspunkt er ikke nødvendigvis ensbetydende med at opretholde klare skel mellem videnskab og medier, men det meget overordnede udgangspunkt kan resultere i nogle meget generelle konklusioner vedrørende forskellige grupper af aktører à la:

Det er almindeligt at opfatte videnskab og journalistik som modsætninger, men det er også almindeligt at overse, at modsætningspar gerne deler præmisser, at de er enige om, hvad de er uenige om. Det gælder også for videnskab og journalistik. Der er en fælles historie. Der er nogle fælles, grundlæggende opfattelser af det moderne samfunds beskaffenhed. Der er nogle fælles idealer. Og i dag er der et fælles behov for at gentænke denne historie, disse grundlæggende opfattelser, disse idealer (Meyer, 2005: 98)

Den tilgang, jeg skitserer i artiklen, vægter i modsætning hertil det relationelle og de konkrete praksisser. Den øvrige danske forskning, som beskæftiger sig med forskningsbaseret viden i massemedierne, har især beskæftiget sig med, hvordan eksperter bruges og fremstilles i medierne (f.eks. Albæk et al., 2002; Arnoldi, 2005), samt hvordan forskningsresultater optræder i medierne og tolkes af mediebrugere (f.eks. Horst, 2003; Phillips, 2000). En anden type undersøgelse beskæftiger sig med forskeres holdning til massemediering af forskning (Nielsen et al., 2007). De to stærkeste metodemæssige tendenser synes at være kvantitative optællinger eller analyse af medietekster. Jeg vil gerne understrege, at jeg ikke argumenterer for, at man arbejder med simple forklaringer eller faste kategorier af aktører, blot fordi man tager empirisk udgangspunkt i en enkelt del af massemedieringsprocessen (produktion, tekst eller reception, for eksempel). Artiklen har derimod som ambition at skitsere nogle konsekvenser af en *anden* type metodisk tilgang til massemediering af forskning. Derfor vil jeg undervejs i analyserne påpege, hvordan det giver anledning til en anden type konklusioner at brede sig ud over tekstanalysen, at flytte fokus fra medieteksten som oversættelse til forskerens egen tekst som oversættelse, samt at bevæge sig ud over medieproduktionens afgrænsede tid og sted.

Hvor styrken ved meget af den hidtidige danske forskning har været dens udsigelseskraft i forhold til generelle tendenser og principielle diskussioner, begrænser min tilgang sig til at sige ganske lidt og noget ret specifikt om, hvordan forhandlinger og oversættelser finder sted i konkrete tilfælde af massemediering af samfundsvidenskabelig forskning. Det er en af ANTs ambitioner at være meget 'nærsynet' i sin tilgang til det empiriske, og i det følgende afsnit vil jeg opridsede nogle grundlæggende idéer bag at være meget detaljeorienteret i forhold til, hvad aktører siger og gør.

Inspirationen fra Aktør-Netværk-Teori

For at give et indtryk af, hvordan ANT kan give et anderledes blik på forskningskommunikation i massemedierne, vil jeg fremhæve to grundlæggende elementer i dette teoretiske og metodiske perspektiv. Jeg vil beskrive, hvad der menes med 'en sociologi om forbindelser', og jeg vil introducere begrebet 'aktør-netværk'.

ANT kan ses som et forsøg på at omtænke hele sociologien (Latour, 2005), så en ANT-inspireret mediesociologi ville se fundamentalt anderledes ud end de fleste mediesociologier, først og fremmest fordi ANT gør op med 'sociale forklaringer'. Bruno Latour, en af ANTs mest betydningsfulde teoretikere, kritiserer det, han kalder 'sociologien om det sociale' for at belyse alle mulige forskellige typer aktiviteter – jura, videnskab, politik, religion, osv. – med samme universalforklaring, nemlig 'det sociale' eller 'sociale mekanismer'. ANT hævder derimod at:

der er ikke noget særligt ved den sociale orden, at der findes ikke en social dimension af nogen art, ingen 'social kontekst', ikke noget domæne af virkeligheden, som man kunne hæfte betegnelsen 'social' eller 'samfund' på; at der er ikke nogle 'sociale kræfter' der kan 'forklare' de elementer som andre domæner ikke kan forklare; [...] at aktører aldrig er indskrevet i en social kontekst (Latour, 2005: 4)

Implikationen for mediastudier er, at vi ikke kan forklare eksempelvis nye medieformater med henvisning til 'globaliseringen', eller forklare redaktionelle valg med henvisning til 'den journalistiske etik'. Sådanne abstrakte sociale kontekster eller mekanismer forklarer nemlig ikke særlig meget. Til gengæld bliver de til overflod brugt som forklaringer i sociologiske analyser. Fra et ANT synspunkt er det et empirisk spørgsmål, hvordan forskellige aktører konkret skaber forbindelser og dermed 'virkelige' fænomener, som vi kan se og beskrive. Et eksempel på et håndgribeligt alternativ til 'globalisering' kunne være tv-stationers køb af angelsaksiske underholdningsformater. Hvor et begreb som 'globalisering' er svært at lukke op, kan man studere detaljerne i sådanne mere konkrete fænomener – f.eks. hvordan nye formater er koblet til bestemte personer, værdier eller budgetter. Latours sociologi ser det sociale som et *produkt* af forbindelser og ikke som en *forklaring*. Forbindelser består af led og elementer, som ikke er 'sociale', men er forskellige aktører (humane og ikke-humane), som kobler sig til hinanden. Sådanne elementer kunne eksempelvis være en ny direktør, en markedsanalyse, en teknologi, eller en følelse. Der sker konstant koblinger og afkoblinger mellem disse forskellige aktører: "aktører bliver konstant indskrevet i grupper – ofte flere end en" (Latour, 2005: 28), og analytikerens rolle er at følge sporene af disse aktiviteter.

Aktør-netværk

Når forskellige typer aktører forbinder sig, udgør de 'aktør-netværk'. Sidstnævnte er et analytisk begreb, som er tænkt som en begrebsliggørelse af konkrete forbindelser, der kan observeres via de fysiske spor, de efterlader. Aktør-netværk er ikke afgrænsede enheder 'ude i virkeligheden'. Hvis man arbejder analytisk med dette begreb i forbindelse med mediastudier, indebærer det, at man er åben over for at inkludere en række heterogene typer aktører i sin analyse. Hvis man for eksempel studerer en gruppe online-journalister, vil man se, at de er forbundne til computer hardware, bredbåndsforbindelser, osv., og relationerne mellem reportere og kilder er måske bundet op om tekster såsom rapporter og statistikker. I stedet for at definere sit analytiske fokus først (på interpersonelle relationer, institutionelle faktorer, tekster eller teknologier), er idéen at glemme alt om 'analyseniveauer' og udforske hvad der rent faktisk foregår i – eksempelvis – massemedieringspraksisser. (For en uddybning hvor det materielle aspekt er fremhævet, se Plesner, forthcoming). Idéen er, at vi skal forsøge at tæmme vores forudindtagede meninger om, hvordan

forskellige enheder hænger sammen, og hvad der er mikro og makro. Således skaber vi fortællinger, der er baseret på, hvordan aktørerne selv kobler forskellige enheder sammen:

...enten følger vi samfundsteoretikere og begynder vores rejse ved på forhånd at definere hvilken type gruppe og analyseniveau vi vil fokusere på, eller også følger vi aktørernes egne veje og begynder vores rejse ved de spor, aktørerne efterlader når de danner og opløser grupper (Latour, 2005: 29)

I denne artikel anvendes aktør-netværk som analytisk begreb både i forhold til konstellationer af personer og i forhold til konstellationer af elementer, der udgør en medietekst. Analyserne trækker desuden på ANT's (og det, der kaldes post-ANT's, se Gad og Jensen (2007)) idéer om 1) multiple virkeligheder, 2) oversættelser og 3) ustabile kollektiver. Sidstnævnte begreber vil jeg introducere i forbindelse med analyserne.

Hvert af de følgende eksempler tager udgangspunkt i en situation, hvor en samfundsvidenskabelig forsker har kommunikeret sin forskning i massemedierne. Tilsammen siger eksemplerne noget om det ustabile ved viden og positioner i dette felt, men de demonstrerer også den åbne, empiridrevne tilgang til feltet, og dette forsøger jeg at stille skarpt på ved løbende at reflektere over de analytiske greb.

Forskningsbaseret viden som ustabil

Mit første empiriske eksempel skal vise, hvad der kan ske, når man metodisk breder analysen af en medietekst ud over tekstanalysen til også at omhandle relationer mellem aktører. Som vi vil se, er konsekvensen, at konklusionerne kommer til at handle mere om, hvad der sker med en forskers vidensbud i forskellige situationer, end hvordan medierne fordrejer og politiserer forskning.

Medieteksten

En kønsforsker var i foråret 2007 inviteret til at deltage i en radiodebat, som handlede om hvorvidt biologiske forskelle i pigers og drenges hjerner bør føre til, at de undervises hver for sig i folkeskolen. I udsendelsen blev to modsatte synspunkter sat op mod hinanden, repræsenteret af kønsforskeren og en anden gæst, børnepsykiateren. Kønsforskeren argumenterede for, at det ikke er berettiget at opdele drenge og piger, mens børnepsykiateren argumenterede for det modsatte. I løbet af programmet beskyldte børnepsykiateren kønsforskeren for at være mere ideologisk end faktuel. Kønsforskeren insisterede på, at hendes vidensbud var forskningsbaserede, men spørgsmålet udviklede sig til en åbenlys konflikt.

Hvis man holder sig til en analyse af teksten – dvs. radiodebatten – fremstår det som centralt, at samfundsvidenskab bliver konstrueret som

modpol til den medicinske hjerneforskning (ved at de to interviewpersoner holdes fast i to yderpositioner af interviewerens). Ligeledes ser man, når man analyserer debatten i relation til resten af programmet, hvordan tilrettelæggeren favoriserer hjerneforskningen. En konklusion kunne være noget i retning af, at samfundsforskningen ikke har samme udtalekraft som den medicinske forskning, blandt andet fordi den bliver fremstillet som subjektiv viden over for objektiv viden i medierne. Yderligere kunne man konkludere, at 'medielogikken' sigter på at skabe konflikt.

Et bredere fokus

Jeg vil ikke gå nærmere ind i alle de aspekter, der viser sig, når man breder sin analyse ud, således at den dækker andre typer empirisk materiale, men blot nævne at interview med tilrettelæggerne faktisk er et af de få steder, hvor medieaktørerne (den ene er uddannet journalist og den anden akademiker) reproducerer udsagn om at 'sådan gør man journalistisk', 'det er min rolle at skabe konflikt', osv. Det vil sige, at de peger på de stabiliteter, der eksisterer i og omkring journalistikken. Interviews med de implicerede parter gør det også muligt at brede analysen ud over tid. Både produceren og radioværten husker efterspillet til udsendelsen som følelsesmæssig og ubehagelig – deltagerne var vrede og bogstaveligt talt rystende². Det indgik i evalueringerne af programmet, og blev således italesat som noget, man skulle lære af i forhold til fremtidige produktioner. Da jeg senere interviewede kønsforskeren, var hendes reaktion, at hun ikke længere havde lyst til at deltage i offentlige debatter, og at hun ikke længere rigtig orkede kønsforskning, ifølge hende fordi kønsforskning er så politiseret og så præget af, at de, der involverer sig i at diskutere køn, nægter at lære fra hinanden³. At brede undersøgelsen ud i tid betyder altså, at vi kan belyse nogle konsekvenser af interaktioner i massemedieringsprocesser.

Viden som relationel

Men nu til den hovedpointe jeg her vil trække ud af analysen, nemlig hvordan vidensobjekter er forskellige i forskellige situationer. Interviewet med kønsforskeren giver indblik i, hvordan hun i radiodebatten forsøgte at skabe en forskningsbaseret argumentation om den sociale konstruktion af køn. Som hun fremstiller det, blev dette vidensbud ikke godtaget som 'viden', men derimod som politik. Hendes modpart positionerede hende som en traditionel feminist, som blot står på pigernes side og helt glemmer drengenes behov.

det der sker, er at det bliver det politiske der ligesom træder frem. De argumenter jeg kommer med, bliver læst ind i et scenarium om, hvem er det synd for. Er det synd for drengene? Er det synd for pigerne? En

² Interview med radiovært, 23.08.07, linje 375-380, interview med tilrettelægger 14.08.07, linje 348-350

³ Interview med forsker 13.04.07, linje 417-423

helt anden diskussion end den diskussion, for mig, vi skulle til at have. Det er ikke spørgsmålet om hvem det er synd for. Det er spørgsmålet om, hvad denne her teknologi producerer. Hvad for noget køn, den producerer. Hvad for nogle mulighedsbetingelser den sætter for drengene og pigerne. Det var den diskussion, jeg var i gang med⁴.

For denne forsker var det vigtigt, at hendes bidrag ikke blev fremført som politisk eller ideologisk, men derimod som vidensbaseret:

Forsker: ... det glider over i en politisk... der bliver sat nogle politiske positioner i gang. Det bliver dels sat i gang af journalisten og det bliver dels sat i gang af [psykiateren], fordi han begynder at beklukke min faglighed. Det er en masse af det, der er skåret ud. Man mangler det forløb. Det er sværere at høre, hvorfor jeg lyder så skinger undervejs, fordi de steder hvor han går på mig, de er klippet væk.

Interviewer: *Og hvad kunne det være for noget for eksempel?*

Forsker: Det kunne være... helt i begyndelsen kommer jeg med et eksempel, hvor han afbryder mig og siger: 'hvad skal jeg med det der mikroeksempel, det kan jeg da ikke bruge til en skid?'. Jeg bliver overrumplet over, at han går ind på den måde og han går ind og underminerer mine forsøg på at komme med mine argumenter. Og sådan kører den henover interviewet. Der er nogle steder hvor han kalder det ideologisk, det jeg siger⁵.

Hvis man imidlertid inddrager andre typer empirisk materiale end medietekst og interview, kan man se, at politisering af kønsforskningen i andre situationer ikke fremstår problematisk. Den samme kønsforsker har deltaget i feministiske arrangementer og politiske debatter, hvor hendes vidensbud bliver koblet med politiske visioner. For eksempel rapporteres det i et mødereferat hvordan forskeren:

...introducerede til forskningen i ligestilling i undervisningen og gav empiriske eksempler på, hvordan lærere i folkeskolen behandler drenge og piger forskelligt. [Hun] diskuterede den socialt konstruerede opdeling i kategorierne dreng/pige. [Hun] pointerede, at det som lærer er vigtigt at reflektere over sin egen opfattelse af kønnene, samt at gøre op med fordomme og forforståelser om kønsopdelte fag. Videre gav [hun] eksempler på, hvordan man i Italien gennem strukturelle tiltag har opnået en næsten ligelig fordeling af kønnene på studier indenfor

⁴ Interview med forsker 13.04.07, linje 173-179

⁵ Interview med forsker 13.04.07, linje 156-168

*fysik og kemi modsat i Danmark, hvor disse studier er
overrepræsenteret af mænd⁶*

Objektet 'kønsforskelle' bliver ikke fremført på samme måde i disse forskellige situationer og kan ikke ses som et samlet, entydigt objekt. I den første situation – radiodebatten – er kønsforskelle dels biologiske, dels socialt konstruerede: Diskussionen handler om, at der er nogle biologiske forskelle på dregehjerner og pighjerner – og om hvorvidt forskellene kan forstås som dikotomiske eller som bredt ud over et kontinuum.

Kønsforskeren taler her om, at man ikke kan sætte et skarpt skel mellem de to køn, og hun tilbyder et alternativt syn på, hvordan hjerner er skruet sammen. I den anden situation – det politiske møde – er kønsforskelle udelukkende fremført som en social konstruktion. Dekonstruktionen af denne lader sig koble til politiske handlingsstrategier om refleksivitet eller 'strukturelle tiltag'.

De færreste ville hævde, at den biologiske diskussion ikke (også) er politisk, men alligevel fremkommer der to forskellige vidensobjekter i forskerens kommunikation i forskellige situationer, nemlig 'kønsforskelle som biologisk spørgsmål' versus 'kønsforskelle som politisk spørgsmål'. De hænger på én gang sammen og bliver adskilt, i dette tilfælde koblet til, hvorvidt vidensbuddene bliver fremført som forskningsbaserede eller politiske. Det behøver man ikke at tolke således, at kønsforskerens optræden er usammenhængende eller selvmodsigende. I stedet kan man tolke det som et spørgsmål om, at forskellige typer virkeligheder etableres i konstellationer af specifikke aktører, medieformater, 'fakta', historier, mm.. Selvom vidensbud og vidensobjekter er forskellige, hænger de sammen. En sådan tolkning trækker på Annemarie Mols begreb, *multiple ontologies*, som forsøger at begrebsliggøre, at 'variation' ikke bare er et spørgsmål om forskellige tolkninger (som svarer mere eller mindre til virkeligheden – i ental), men om at forskellige virkeligheder skabes i praksisser i givne sammenhænge (Mol, 2002: 143). I tråd med ANTs afvisning af, at der skulle findes sociale grupper eller sociale kontekster, samt at man skulle kunne videregive 'ren information', er en af ANTs vigtigste teser, at der ikke findes en på forhånd given virkelighed med bestemte kvaliteter eller essenser, der kommer frem, når man beskuer den fra et bestemt perspektiv (Gad and Jensen, 2007: 106). Latour er særdeles kritisk over for den 'perspektivisme' man finder hos postmodernister – fordi den implicit antager, at der findes en underliggende virkelighed, som man blot anskuer fra forskellige vinkler. Fra et ANT-synspunkt skabes der forskellige virkeligheder og forskellige

⁶ Artikel hentet fra
www.socialdemokraterne.dk/print.aspx?site=ligestillingsudvalget 4/13/2007

vidensobjekter i forskellige sammenhænge⁷. Virkeligheden kan ikke observeres, men forskellige virkeligheder praktiseres eller 'udføres'.

Jeg har indikeret, hvordan vi kan forstå massemediering af samfundsvidenskabelig forskning som specifikke steder, hvor der produceres virkeligheder om skiftende vidensobjekter. Det skaber en anden type fortælling end analyser, der beskæftiger sig med mediernes farvede eller politiserende brug af forskere. Jeg har antydnet, hvordan en tekstanalyse isoleret set henleder opmærksomheden på mediernes privilegering af naturvidenskab på bekostning af samfundsvidenskab og på mediernes interesse i konflikt, og vist hvordan det bredere empiriske fokus på relationer i forskellige situationer giver anledning til at konkludere, at vidensbud og politisering af forskning er relationelle størrelser.

Forskeren som oversætter af forskningsbaseret viden

Eksemplet ovenfor viser, at forskningskommunikation i massemedierne ikke bare udgøres af forskeres udsagn, som 'oversættes' af PR-folk og 'spredes' af journalister, sådan som mange studier af forskningskommunikation fremstiller det (se for eksempel Walters and Walters, 1996). I sådanne studier er fokus på, hvordan andre aktører oversætter forskeres vidensbud, og massemedieringsprocesser bliver fremstillet som forvrængning (som f.eks. i Kristiansen, 2007). Det næste eksempel skal vise, hvordan oversættelser også finder sted, når forskere kommunikerer deres egen forskningsbaserede viden i massemedierne. Andre studier af massemedieret forskning har tilsvarende påpeget, at forskere oversætter deres viden (f.eks. Bucchi, 1998). Nærværende studie adskiller sig ved at se oversættelsesprocesser som sammenvævet med etableringen af aktør-netværk. ANT definerer oversættelsesprocesser som en kæde af aktører, som former og ændrer et oprindeligt udsagn i overensstemmelse med deres projekter og behov (Latour, 1986: 268). Med ANTs oversættelsesbegreb (der findes ikke information, kun oversættelser) er det oplagt at se på de oversættelser, der finder sted når forskere selv kommunikerer deres viden til nye grupper ved at indgå i – eller samle nye elementer til – nye aktør-netværk. Metodisk benytter jeg mig af en sammenlignende tekstanalyse af en konferenceartikel og et avis-essay, skrevet af den samme forsker.

Pointen om oversættelse fremstår endnu tydeligere i dette eksempel end i det foregående, for her kan oversættelse ikke kobles med forsøg på politisering eller påberåbelse af en mere ren faglighed. Dermed kan vi problematisere den idé, at specifikke erhverv er knyttet til specifikke

⁷ Der er et sammenfald mellem denne pointe hos ANT og andre anti-essentialistiske perspektiver – eksempelvis diskursanalysen. Jeg vil ikke gå nærmere ind i forskelle og ligheder mellem perspektiverne her.

handlinger eller logikker. Vi kan problematisere den opfattelse, at forskeren leverer viden på en bestemt måde (abstrakt, komplekst), og at journalisten oversætter i overensstemmelse med journalistiske logikker (nyhedsorienteret, simplificerende).

En forsker som avisskribent

Ved at pleje netværk og relationer med en redaktør er en samfundsvidenskabelig forsker blevet en tilbagevendende skribent på en ugentlig avissektion. Dele af mit empiriske materiale – interviews med forskeren og redaktøren – viser, hvordan disse relationer holdes sammen af fælles kommunikationsidealer, og viser hvordan forskeren og redaktøren artikulerer en mængde af de idealer, der normalt tilskrives 'modparten' (se f.eks. Valenti, 1999). F.eks. udtrykker forskeren forståelse for nødvendigheden af at skrive klart og enkelt, og redaktøren forståelse for at respektere forskningens kompleksitet. Her vil jeg ikke gå nærmere ind i denne del af analysen, men blot fokusere på den sammenlignende analyse af de to ovennævnte tekster. Da det franske præsidentvalg blev afholdt i 2007, fik forskeren trykt en helsides artikel om anti-amerikanisme i avisen. Denne artikel byggede i stort omfang på en konferenceartikel, han havde skrevet et år forinden. Avisartiklen argumenterer stort set på samme måde som konferenceartiklen for, at der findes et fænomen som 'anti-amerikanisme', og den er skrevet på baggrund af de samme kilder, den bruger de samme eksempler og endda nogle af de samme retoriske figurer. Ikke desto mindre finder der en masse oversættelser sted, da forskeren skriver den anden tekst.

Oversættelser

I ANT er 'translations' et centralt begreb. Flere danske forskere bibeholder ordet 'translation' på dansk, for at understrege "dets metodiske kvalitet". Se f.eks. Olesen og Kroustrup (2007: 77) for en uddybende diskussion. For læsbarhedens skyld anvender jeg den danske oversættelse. Jeg vil her fremhæve to dimensioner ved begrebet. For det første repræsenterer det et implicit opgør med transmissionsperspektiver på kommunikation. Som Latour udtrykker det, findes der simpelthen ikke (ren) information – kun oversættelser. Det hænger sammen med, at ethvert udsagn altid er formet af den der kommer med det, således at det passer ind i vedkommendes hensigter eller projekter. For det andet er det oversættelser, der holder aktør-netværk sammen. For at forskellige aktører kan nå til enighed og forbinde sig, må de være i stand til at mødes om fælles definitioner. Vellykkede oversættelsesprocesser skaber et fælles rum, en form for enighed og overensstemmelse i et aktør-netværk. Omvendt svækker mislykkede oversættelsesprocesser aktør-netværket (Callon, 1991: 142-145).

I det nedenstående belyser jeg den første pointe – at der ikke findes 'ren information' – ved at vise, hvordan den forsker, som kommunikerer sin

egen forskning, oversætter sine vidensbud. Den anden pointe – at oversættelserne sker for at skabe overensstemmelse mellem de delelementer, der udgør de aktør-netværk, der etableres i de respektive tekster – bliver illustreret med den sammenlignende analyse af en forskningsartikel og en avisartikel. Der sker forskellige typer af oversættelser, men jeg har valgt blot at medtage en type, hvor betydningen af et eksempel vendes på hovedet, da det flyttes fra den ene tekst til den anden.

Begreberne 'Hollywoodization' and 'McDonaldization' optræder både i konferenceartiklen og i avisartiklen. Det samme gælder udtrykket 'la malbouffe', det franske udtryk for usund, dårlig mad. Ordene bruges til at illustrere franskmændenes skepsis over for den amerikanske livsstil. Men de bruges på to forskellige måder, og objektet forandres i processen. I konferenceartiklen konstrueres kampen mod 'la malbouffe' som tegn på *et større nationalt oprør* mod amerikanske værdier, mens den i nyhedsartiklen konstrueres som *en ubetydelig sag, der vedrører ganske få kritiske intellektuelle*. Det hænger sammen med, at konferenceartiklens ærinde er at argumentere for, at man tager højde for nationale kulturer i studiet af international politik, hvorimod forskerens formål med essayet er at belyse nogle af antiamerikanismens paradokser. Eksemplet indgår altså i to forskellige aktør-netværk.

I konferenceartiklen bliver kampen mod amerikansk fastfood konstrueret som et fænomen, der er vigtigt i hele Frankrig. Der tales om en 'udbredt afvisning'⁸ og om en ekstremt populær voldelig kampagne mod fastfood industrien. Artiklen beskriver, hvordan McDonald's restauranter (i flertal) er blevet hærget af aktivister (også i flertal). I avisartiklen, i den oversatte version af historien, opstilles der en skillelinje mellem eliten og det franske folk som sådan. Her er historien om voldelige aktioner mod McDonald's fortalt gennem et eksempel hvor én anti-globaliseringsaktivist hærgede én restaurant. I artiklen står der: "Det er dog et åbent spørgsmål, hvor dybt [anti-amerikanisme] reelt stikker i befolkningen. Antiamerikanismen har alle dage været elitens projekt". Det tilføjes, at når franskmændene "har fortæret deres burger, går de i biografen og ser hellere amerikanske end franske film".

Hvordan kan man forstå denne oversættelse? Eksemplet er farverigt, underholdende og sigende, *både* som et symbol på en udbredt national modstand *og* som en mindre faktor i en konflikt mellem intellektuelle og 'folket'. Som sådan virker det forståeligt nok, at de samme elementer bruges som led i forskellige argumenter. Ud fra et positivistisk, rationalistisk videnskabssyn ville man nok anskue det som et problem, at sådan en variation ikke bare fremkommer som resultat af journalistisk

⁸ Konferenceartikel p. 18

fordrejning, men som del af forskerens egen formidlingspraksis. I en postmoderne optik er det derimod indlysende, at fortolkningsfleksibilitet og fraværet af endegyldige sandheder tillader det samme individ at performe flere forskellige versioner af det samme materiale. Med ANT som forståelsesramme stiller sagen sig lidt anderledes, idet man her hverken abonnerer på idéen om, at der er én sand tolkning af et givent fænomen, eller på idéen om, at fortolkningsfleksibilitet medfører en (legitim) kakofoni af forskellige versioner af den samme historie (Latour, 2005: 116). Derimod anerkendes det, at vi konstant er optagede af at konstruere multiple virkeligheder, og at det er hårdt arbejde at skabe disse virkeligheder argumentatorisk. Dermed kan vi også tolke de forskellige anvendelser af det samme eksempel som led i en erkendelsesproces, hvor forskeren på et tidspunkt vil nå til en mere stabiliseret argumentation for, hvad eksemplet betyder. Som forskeren også selv nævner, så finder hans medieoptræden ikke sted på et tidspunkt, hvor han har et sæt færdige forskningsresultater at formidle. Både forskningsartikel og avis-essay er skrevet i en tidlig fase af et større forskningsprojekt.

Dette at tage en lille del af en større faglig argumentation, oversætte den og bruge den i en anden sammenhæng er et fænomen, som ofte problematiseres i diskussioner af popularisering. Her ses det som et problem ved journalistikken, som forskere konfronteres med. Bucchi (1998) har en længere diskussion af det, han kalder 'blame the messenger' tilgange til kommunikation, som udpeger problemerne med forskningskommunikation til at handle om dårlige journalister og sensationslystne medier. Men som det er fremgået af det ovenstående, knytter oversættelse sig ikke nødvendigvis til journalisten. Forskningskommunikation er nødvendigvis en oversættelsesproces, som ikke bare handler om at informere eller simplificere, også når forskere selv præsenterer deres vidensbud i medierne. Og som en krølle på halen kan det nævnes, at den avisartikel, jeg refererer til i det ovenstående, bliver kritiseret af en journalist, som i et læserbrev hævder, at artiklen er alt for farverig og upræcis⁹. Han bedømmer den i forhold til noget, som ligner akademiske standarder, idet han blandt andet kritiserer den for en selektiv kildeanvendelse og problematiserer dens tolkninger af et sociologisk værk af Alexis de Tocqueville. Sammenfattende kan man sige, at positioner i forskningskommunikation i massemedierne er ustabile, ligesom vidensobjekter er det. Ikke for at sige, at alt er kaos og der ingen genkendelighed er i, hvordan forskere udtrykker sig, eller hvordan journalister arbejder. Men de stabile positioner og det særegne ved faglige traditioner er udførligt beskrevet andetsteds (f.eks. Jensen, 2000; Haslam and Bryman, 1994; Reed, 2001; Weigold, 2001, samt i nyinstitutionalistiske perspektiver på massemedierne), så det vil jeg afgrænse mig fra at sige noget om her.

⁹ Læserbrev, 16.05.07

Ustabile kollektiver

Eksemplerne ovenfor har vist, hvordan forskere deltager i fremførslen af forskellige virkeligheder gennem deres artikulationer af viden i forbindelse med forskellige diskursive repertoarer. De har også vist, at kommunikation af forskernes viden ikke er de samme i forskellige situationer. Jeg har indikeret, at denne ustabilitet ikke bare gælder objekter for viden eller kommunikationen af viden, men også positioner i forskningskommunikation i medierne. I mit sidste eksempel vil jeg vise, hvordan forskerpositioners ustabilitet kan belyses af et empirisk materiale, som omfatter interviews og en række medietekster, der er forbundne omkring nogle videnskabskontroverser, som en bestemt forsker har været involveret i. Mit eksempel handler om en samfundsvidenskabelig forsker, som har været meget brugt i medierne igennem en årrække, og hvis medieoptræden har placeret ham i skiftende positioner både i forskellige medietekster og i forhold til sine kolleger. Metodisk set indtager interview her en vigtigere plads end analyser af tekster med forskningsindhold. Det bunder i et ønske om at undersøge de relationer, som interviewpersonen opridses, og som rækker ud over enkelte tekster i både tid og sted. Analysen har ikke som ambition at afdække faktiske relationer, men at se på hvordan forskeren gennem sin fortælling konstruerer sin position in relation til andres, og hvordan hans medieoptræden har betydning for hans inklusion i og eksklusion fra forskellige kollektiver.

Forskerens karriere har været præget af en række kontroverser, som især har handlet om hans tilknytning til det politiske system og hans relativt distancerede forhold til sine kolleger. Kontroverserne kan man umiddelbart få indblik i ved en simpel søgning på medietekster med hans navn, men de bliver yderligere belyst i et interview med ham selv. Idet han beretter om sit arbejdsliv skelner han mellem på den ene side forskere, som arbejder med noget fuldkommen abstrakt og er ude af stand til at kommunikere deres forskning, og på den anden side forskere som producerer (politisk) relevant og brugbar forskning, som kan kommunikeres i hverdagsprog. Sidstnævnte form for viden kobles i hans fremstilling tæt til hverdagspraksisser og –vidensformer¹⁰. Ved at etablere disse positioner får han koblet sig til aktører uden for universitetet og skaber afstand til en (ifølge ham selv) ganske stor del af sine kolleger.

*da jeg kom herind, da tænkte jeg, gud hvad beskæftiger de sig med, alle de her mennesker? Der var ingen af dem, der beskæftigede sig med noget, jeg havde nær sagt, der ku' bruges i praksis. Det var tanker om tanker om tanker om tanker, som en ganske lille, beskeden pædagogisk elite kunne forstå. Og der kom jeg med noget helt centralt [...]?*¹¹

¹⁰ Interview med forsker, 15.08.07, linje 263-280

¹¹ Interview med forsker, 15.08.07, linje 273-277

Forskeren forklarer sine (gode) medierelationer med, at han gennemgående har anerkendt de behov, den praksis og de præmisser, journalister arbejder med: "de skal sælge en avis, mens vi andre skal prøve at sige noget om det, vi ved noget om, og der er det klart, at forbehold og den slags ting, det forsvinder fuldstændig"¹². Samtidig med at han positionerer sig på medieaktørernes side, skaber han distance til det, han bidrager til at konstruere som 'den typiske forsker':

jeg har nogle gange, når [...] de kommer og fortæller mig, at nu skal de i Deadline i aften, så venter jeg spændt på at se Deadline, og der er nogle gange hvor jeg sidder, åh, hvor er det noget bræk mand [hvisker], nej nej nej, kom nu til sagen, for helvede. Og de hakker i det og udtrykker sig kluntet, og starter med at komme med sytten forbehold, og så når vi aldrig til essensen, fordi interviewereren er blevet træt af at høre på det, og går så over og spørger den anden, der sidder dér i stedet for. Så der er mange, der har meget at lære. Så jeg tror på mange måder, at det ligger et godt stykke fra den klassiske akademiske tænkning, at komme ned og udtrykke sig konkret.¹³

Dette med at udtrykke sig konkret bliver koblet tæt sammen med at lave forskning, der har direkte anvendelsesmuligheder for politikere:

det er politikere, der ønsker at jeg laver det her, at jeg laver det for dem, og jeg gør det i øvrigt gerne. [...] det er problematisk for en del af ens kollegaer. Altså, jeg plejer, når jeg skal slå et slag på tasken, at sige et sted mellem 60 og 80 procent af mine kollegaer inden for den pædagogiske verden, deler ikke de synspunkter jeg har og synes det er dybt problematisk, det jeg går og laver...¹⁴

Det, at forskeren vælger side til fordel for det politiske system og medierne og over tid har etableret et antagonistisk forhold til sine kolleger, kunne umiddelbart godt pege på, at han er blevet til en medie kæledægge, og han bliver da også dagligt kontaktet af journalister. Imidlertid har hans medieoptrædener mange forskellige funktioner, og er ikke fri for kontroverser. Nogle gange bliver han brugt til at vurdere begivenheder og forudsige udviklinger og udfylder en aktant position i nyhedshistorier, som man kunne kalde 'den professionelle ekspert-kommentator'. I sådanne tilfælde anskues og bruges han som "en af de største kapaciteter" inden for sit felt¹⁵. Det kan være nye statistiske beregninger, som udgør en nyhed, og de andre aktanter i historien (eksperten, politikeren, lægpersonen) er blot tilstede for at gøre historien til noget andet og mere end en 'kedelig' klassisk nyhedshistorie. Men i andre typer historier er professoren

¹² Interview med forsker, 15.08.07, linje 39-41

¹³ Interview med forsker, 15.08.07, linje 568-575

¹⁴ Interview med forsker, 15.08.07, linje 307-315

¹⁵ Interview med journalist, 07.08.07, linje 127

positioneret som en politiseret ekspert, og det indebærer, at hans vidensbud bliver modsagt af journalister, andre forskere og i læserbreve. I sådanne tilfælde bliver hans arbejde karakteriseret – for eksempel – som ”perspektivløse undersøgelser”¹⁶ og ”ikke andet end en rent politisk udtalelse”¹⁷.

Begge typer medieoptræden (hvor vidensbud står uimodsagt eller bliver voldsomt kritiseret) har forskellige implikationer for forskerens position, men det er ikke muligt at sige noget endeligt om denne ustabile position, netop fordi den forandrer sig over tid i relation til andre aktører og diskurser. Som præsentationen af begreberne aktør-netværk og oversættelse har antydnet, så er ’sociale grupper’ ikke noget man opererer med inden for ANT. Det vil i dette tilfælde sige, at man ikke à priori antager, at en universitetsansat forsker er tæt knyttet til en gruppe af ligesindede på en forudsigelig og stabil måde. Som Latour (2005: 27ff.) skriver, findes der ikke sociale grupper, kun gruppedannelser. Med det udsagn vil han minde os om, at vi hellere skal interessere os for, hvordan aktører konstant er optagede af at indrullere andre i netværk, og hvordan kollektiver samles af forskellige ressourcer og stabiliseres gennem forskellige teknikker. Hovedpointen er, at kollektiver er dynamiske størrelser, og in- og eksklusion er til forhandling. Således er indrullering i et massemedie-kollektiv ikke endelig eller entydig. Ovenstående eksempel indikerer da også, hvordan forskerens vidensbud og position ikke knytter sig til hans person, men er kollektive konstruktioner, som involverer en mængde andre aktanter. Over tid bliver han indrullet i forskellige grupper og er med til at skabe både faktuelle virkeligheder og politiske virkeligheder. Den varierende brug af den samme forsker i forskellige tekster stiller spørgsmålstejn ved forestillingen om, at der findes et grundlæggende, epistemologisk modsætningsforhold mellem samfundsvidenskabelige forskere og journalister (Fenton et al., 1997: 3, med henvisning til Golding og Elliott, 1979) – hvilket jeg også stillede spørgsmålstejn ved i forbindelse med eksemplet ovenfor. Som tidligere anført, agerer forskere og journalister ind imellem helt i overensstemmelse med, hvad vi ville forvente, men det berettiger ikke til, at vi analytisk opererer med stabile professionelle koder.

Det forhold, at professorens medieoptrædener er kontroversielle både inden for det akademiske miljø og i medierne, skal ses i lyset af en udvikling hvor legitimering og delegitimering af forskning fylder mere i offentlige debatter end nogen sinde før. Et væld af aktører engagerer sig i diskussioner om, hvilke personer der kan siges at have kognitiv autoritet, og hvilke påstande vi kan acceptere som fakta (Turner, 2001: 144). Så vurderingen af, hvad en forsker kan og ikke kan udtale sig om, er hverken

¹⁶ Læserbrev, 14.09.06

¹⁷ Formand for interesseorganisation, citeret i nyhedsartikel 23.10.07

en individuel sag eller noget, der kan opstilles formelle regler om. Det er snarere kollektivt forhandlet i forskellige situationer, hvilket bidrager til den kompleksitet, som forskningskommunikation i massemedierne er præget af. Yderligere står samfundsvidenskabelige forskere foran en særlig type udfordring, som består i dels at positionere sig som legitime eksperter og dels at bidrage med forskningsbaseret viden på en måde, så andre forstår det og finder det relevant. Universiteterne bliver af nye politikker presset til at producere samfundsrelevant viden, og for så vidt at samfundsvidenskaberne er særlig tæt forbundne til en mængde dagligdags problematikker, bliver det ekstra presserende for disse discipliner at levere sådan en type viden (Horst and Poufelt, 2006). Netop overlappet mellem samfundsvidenskabelig ekspertise og 'hverdagssprog' og 'hverdagsproblemer' har ført til, at samfundsvidenskabelige forskere har en modsætningsfuld, ustabil status i offentligheden (Evans, 1995).

Konklusioner

Denne artikel har forsøgt at anskueliggøre, hvordan et fokus på konkrete relationer og forhandlinger kan supplere eksisterende studier af forskningskommunikation i massemedierne. Jeg har argumenteret for, at det på frugtbar vis forstyrrer 'forskkelstænkningen' at nærme sig det empiriske felt ved at stille skarpt på, hvad der konkret foregår, når forskellige aktører arbejder sammen om at skabe medietekster med forskningsindhold. Artiklen introducerede Aktør-Netværk-Teori som analysestrategi i forhold til at belyse komplekse praksisser i forskningskommunikation i massemedierne. Som metodisk tilgang er ANT kendetegnet ved at være særdeles empirisk orienteret. ANT søger at undgå at privilegere én type af aktører eller elementer på forhånd, ligesom ANT afviser at bruge abstrakte begreber som *kontekster*, *mekanismer* eller *årsager* (såsom 'globaliseringen', 'konkurrencementalitet', 'den journalistiske etik', el. lign) som forklaringer i sociologiske analyser. Det er tesen, at sådanne upræcise, abstrakte fænomener er bekvemme forklaringsmæssige smutveje, som blokerer for en forståelse af – i denne artikels tilfælde – massemedieringens kompleksitet.

Jeg har introduceret tre eksempler fra mine studier af medietekster og deres tilblivelse, for at indikere, hvad der kan komme ud af en empirisk, ikke-hypotesedreven tilgang, som ikke på forhånd sætter sig for at vise noget om eksempelvis demokratiets tilstand, om konsekvenserne af 'det medialiserede samfund' for forskningen, om forskningskommunikationens kvalitet eller om forholdet mellem veldefinerede aktører. Hvis vi analytisk tager udgangspunkt i på forhånd definerede professionelle grupper, kan et fokus på 'interessemodsætninger' synes nærliggende. Dermed mister vi blikket for alle de situationer, hvor 'interesser' er sammenfaldende, eller hvor tydelige positioner udviskes. Hvor forskere taler 'journalist-sprog', hvor journalister insisterer på nuancer, eller hvor akademiker med et

journalist-job står med ben i begge lejre. Sådanne tilfælde får vi til gengæld øje på, hvis vi analytisk fokuserer på konkrete tekster og de konkrete personer eller kollektiver, der har medvirket til at producere dem. Med et fokus på forbindelser kan vi forholde os åbent til, hvordan der interageres med og skabes tilhørsforhold til andre typer af aktører på uforudsigelige måder, snarere end at forsøge at få vores historier til at passe til en skabelon hvor journalister og forskere har et antagonistisk forhold, eller samfund og forskning er to modsatrettede størrelser.

Det bagvedliggende studie er naturligvis ikke fri for forhåndsantagelser. Det er teoretisk informeret, men man skal snarere forstå ANT som en teori om, hvordan vi kan studere verden, ikke om hvordan verden hænger sammen. Nogle af de forforståelser, der har styret empiriproduktionen og analyserne, har været en interesse i at indtænke kompleksitet og en intention om at beskrive det sociale gennem et fokus på specifikke relationer. Det har ligeledes været en ambition at producere symmetriske analyser, der ikke på forhånd privilegerer en type aktører eller data. Det har givet et heterogent materiale, som belyser hvordan forskningskommunikation med produktionen af forskellige vidensobjekter bidrager til konstruktioner af forskellige virkeligheder.

Oversættelser og hårdt arbejde: viden som relationel

Analyserne peger på det kollektive ved vidensproduktion og -kommunikation og fremstiller massemedieringsprocesser som sammenvævede med etablering af vidensobjekter og forskerpositioner. De empiriske eksempler illustrerer på hver deres måde, hvordan forskere forholder sig til deres forestillede modtagere og til stadighed opretholder en form for dialog med andre aktører. De demonstrerer dermed ANT's pointe, at kommunikation altid involverer oversættelser – der findes ikke ren information, fordi aktører altid former deres udsagn med bestemte mål for øje. Eksemplerne viser også, hvordan forskere ind imellem positionerer sig tæt op ad medieaktører, det politiske system eller deres kolleger, og udviser skellet mellem 'den samfundsvidenskabelige forsker' og 'resten af samfundet'.

Igennem analysen af hvad der sker i massemedieringen af forskning, har jeg argumenteret for, at vidensbud er bøjelige – fordi de er konstrueret i interaktion med forestillede 'andre' – og for at de enkelte samfundsvidenskabelige forskere er forskere på forskellige måder i forskellige situationer. Ingen af delene er tænkt som en kritik af samfundsvidenskabelige forskere for at være usammenhængende eller politisk farvede. Det er heller ikke hensigten at fremføre et postmoderne argument for, at viden er relativ. Aktør-Netværks-Teori udgør et alternativ til både essentialiserende og relativistiske tilgange til forholdet mellem forsker og massemedier. Med sin konstruktivistiske, relationelle ontologi inspirerer ANT os til at se på det hårde arbejde, det er at skabe solide

vidensbud og sammenhængende kollektiver. ANT deler ikke postmodernismens ambition om at dekonstruere sandheder, sammenhænge og positioner, men har større interesse i at se på *konstruktionen* af for eksempel vidensbud, tekster, osv. Fra et ANT perspektiv kan man ikke anskue forbindelser mellem aktører som resultat af sociale fænomener (såsom en 'nyhedskultur' eller 'akademiske standarder'), men som skabt gennem forhandlinger og oversættelser. Vellykkede oversættelsesprocesser skaber et fælles rum samt ligheder og overensstemmelse mellem aktører (Callon, 1991: 145). I analyserne ovenfor så vi en flig af, hvordan aktører prøver at oversætte viden og ekspertpositioner, så de passer ind i specifikke kollektiver, og vi så, hvordan forskellige aktører bliver nødt til at være enige, for at dette kan lykkes.

De tre eksempler på forskningskommunikation i massemedierne siger ikke noget om, hvad der karakteriserer henholdsvis forskere eller journalister, ligesom de afgrænser sig fra at beskæftige sig med kvaliteten af den samfundsvidenskabelige forskningskommunikation, der bedrives i massemedierne. Artiklen har forsøgt at forstyrre nogle gængse forestillinger om massemediering, forskerpositioner og forvrængning, men har ikke forholdt sig til de tilfælde, hvor disse størrelser er forudsigelige og solide og genkendelige. Begge dele er relevante i studier af forskningskommunikation i massemedierne, så det vil være en ambition i større grad at integrere de to typer fokus fremover. Dette kan ske ved i højere grad at have blik for produktionen af de kategorier og dikotomier, der fungerer som stabile orienteringspunkter, for dem, der beskæftiger sig med forskningskommunikation i massemedierne. Vore analyser bør ikke have *à priori* dikotomier som *udgangspunkt* – såsom f.eks. adskillelsen mellem eksperter og lægfolk, videnskab og politik, eller legitime og illegitime vidensbud (se også Jasanoff, 2003: 398). I stedet bør vi undersøge hvordan sådanne dikotomier produceres i hverdagspraksisser og -sprogbrug. For eksempel er ekspertise noget, der tilskrives og udføres i specifikke situationer (hvilket også er en central pointe hos Arnoldi, 2005), og vi kan ikke umiddelbart bruge 'eksperter' som analytisk kategori. Analyser af forskningskommunikation i massemedierne må altså gå åbent til spørgsmålet om, hvilke forskere der kan påberåbe sig autoritet som eksperter og hvad der fungerer som gyldig viden (Gieryn, 1983: 781). Og som vi har set i det ovenstående, er forskellige typer aktører engagerede i at trække – og opretholde – grænser mellem legitime og illegitime vidensbud samt legitim og illegitim ekspertstatus. Lige som det kan være givende at opgive *à priori* analytiske skel mellem f.eks. eksperter og ikke-eksperter, kan det være en god idé at stille spørgsmålstejn ved en alt for rigid opdeling mellem forskning og medier. Dijck (2003) forestår, at vi anskuer medierne som aktører i et betydningsfuldt rum, hvor forskning konstrueres og forhandles. Lige som man ikke kan se forskning som noget

der foregår 'derude', kan man ikke se massemedierne som en entitet løsrevet fra andre entiteter i samfundet. Medierne kan i dette perspektiv ikke anskues som en kommunikationskanal mellem forskning og samfund, men som distribuerede og heterogene praksisser, der bidrager til konstruktionen af forskning som del af vores fælles virkelighed. Men samtidig med, at vi analytisk stiller spørgsmålstejn ved, om vi meningsfuldt kan tale om, hvad 'medierne' er og gør, må vi ikke miste blikket for, at konstruktioner af, hvad journalister og medier er for nogle størrelser, har konkrete konsekvenser for, hvordan aktører på dette felt forholder sig til hinanden. Det, at stille spørgsmålstejn ved forskelstænkningen, må ikke få os til at glemme, at forskelle konstant bliver virkeliggjort når forskellige aktører reproducerer dem.

Referencer

- Albæk, E., Christiansen, P. M. & Togeby, L. (2002) Eksperter i medierne. Dagspressens brug af forskere 1961-2001. *Magtudredningen*. Aarhus: Institut for Statskundskab, Århus Universitet.
- Arnoldi, J. (2005) *Den Offentlige Ekspert*, Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Bucchi, M. (1998) *Science and the Media: Alternative routes in scientific communication*, London: Routledge.
- Bucci, M. (1998) *Science and the Media: Alternative routes in scientific communication*, London: Routledge.
- Callon, M. (1991) 'Techno-economic networks and irreversibility'. In J. Law (Ed.) *A Sociology of Monsters. Essays on Power, Technology and Domination*. London: Routledge.
- Dijck, J. v. (2003) 'After the 'Two Cultures': Toward a '(Multi)cultural' Practice of Science Communication' *Science Communication*, 25, 177-190.
- Evans, W. (1995) 'The Mundane and the Arcane - Prestige Media Coverage of Social and Natural-Science' *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 72, 168-177.
- Fenton, N., Bryman, A., Deacon, D. & Birmingham, P. (1997) "'Sod off and find us a boffin': Journalists and the social science conference' *Sociological Review*, 45, 1-23.
- Gad, C. & Jensen, C. B. (2007) 'Post-ANT'. In C. B. Jensen, P. Lauritsen & F. Olesen (Eds.) *Introduktion til STS - Science, Technology, Society*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Gieryn, T. F. (1983) 'Boundary-Work and the Demarcation of Science from Non-Science - Strains and Interests in Professional Ideologies of Scientists' *American Sociological Review*, 48, 781-795.

- Haslam, C. & Bryman, A. (Eds.) (1994) *Social Scientists Meet the Media*, London: Routledge.
- Horst, M. (2003) *Controversy and collectivity -articulations of social and natural order in mass mediated representations of biotechnology*, Copenhagen: Samfundslitteratur.
- Horst, M. & Poulfelt, F. (2006) 'Samfundsvidenskab - dagligdagens eksperter'. In R. S. Kjærgaard (Ed.) *Elfenbenstårnet - universiteter mellem forskning og formidling*. Århus: Århus Universitetsforlag.
- Irwin, A. & Michael, M. (2003) *Science, Social Theory and Public Knowledge*, Maidenhead, Berks.: Open University Press.
- Jasanoff, S. (2003) 'Breaking the Wave in Science Studies' *Social Studies of Science*, 33, 389-400.
- Jensen, L. B. (2000) *Ud af Elfenbenstårnet*, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Kristiansen, B. (2007) Forskningsbaseret viden i massemedierne - et bidrag til demokratiet? En analyse af PISA 2003 i den trykte dagspresse. *Institute for Communication, Business and Information Technologies*. Roskilde: Roskilde University.
- Latour, B. (1986) 'The powers of association'. In J. Law (Ed.) *Power, Action and Belief - A New Sociology of Knowledge?* London: Routledge.
- Latour, B. (2005) *Reassembling the Social - An Introduction to Actor-Network-Theory*, Oxford: Oxford University Press.
- Meyer, G. (2005) *Hvorfor skulle der ikke kunne være en offentlig fornuft? Journalistikken, oplysning og den offentlige diskussion*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Michael, M. & Brown, N. (2005) 'Scientific Citizenships: Self-representations of Xenotransplantation's Publics' *Science as Culture*, 14, 39-57.
- Mol, A. (2002) *The Body Multiple - Ontology in Medical Practice*, Durham: Duke University Press.
- Nielsen, K. H., Kjaer, C. R. & Dahlggaard, J. (2007) 'Scientists and science communication: a Danish survey' *Journal of Science Communication*, 6.
- Olesen, F. & Kroustrup, J. (2007) 'ANT - Beskrivelsen af heterogene Aktør-Netværk'. In C. B. Jensen, P. Lauritsen & F. Olesen (Eds.) *Introduktion til STS - Science, Technology, Society*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Phillips, L. (2000) 'Expert Knowledge in the News' *Nordicom Review*.
- Plesner, U. (forthcoming) 'An Actor-Network Perspective on Changing Work Practices - communication technologies as actants in newswork' *Journalism - Theory, Practice & Criticism*, 10.

Reed, R. (2001) '(Un-)Professional discourse?' *Journalism*, 2, 279-298.

Turner, S. (2001) 'What is the Problem with Experts?' *Social Studies of Science*, 31, 123-149.

Valenti, J. M. (1999) 'Commentary: How Well Do Scientists Communicate to Media?' *Science Communication*, 21, 172-178.

Walters, L. M. & Walters, T. N. (1996) 'It Loses Something in the Translation - Syntax and Survival of Key Words in Science and Nonscience Press Releases' *Science Communication*, 18, 165-180.

Weigold, M. F. (2001) 'Communicating Science: A Review of the Literature' *Science Communication*, 23, 164-193.